

cessarius præsentet Episcopo pro approbatione requisita a Concilio Tridentino.

R. Si consuetudo hæc fundatur in speciali privilegio a sede Apostolica vel ab ipso Concilio Tridentino obtento in provincia, ubi istud promulgatum & receptum est, dicendum, eam fore legitimam. Si vero ea non fundatur in speciali privilegio post celebrationem Tridentini Concilii concessio, ea pro prævaricatione legis communis habenda est. *Pontas.*

CASUS XVII. Agathangelus Religiosus ex ordine mendicantium approbatus ab Episcopo Diocesano pro confessionibus sæcularium, ministerium suum per octo annos laudabiliter implevit. Cum autem aliquis ejus osor falsa retulisset ad Superiorem illius, hic eum arcet ab audiendis confessionibus sæcularium.

R. Agathangelus non amplius potest licite excipere confessiones sæcularium in Ecclesia conventuali; quia ad audiendas confessiones præter approbationem Episcopi indiget etiam licentia sui Superioris Regularis. Verum ruri licite potest audire confessiones cum consensu Parochi, si generaliter est approbatus: permissio enim Superioris regularis tantum necessaria est pro audiendis confessionibus in Monasterio, nec se latius extendit. *Pontas.*

CASUS XVIII. Landericus Religiosus monasterii exempti a jurisdictione Ordinarii ab Abbate regulari denominatus est confessarius religiosorum; idem ab Episcopo pure & simpliciter approbatus est pro audiendis confessionibus sæcularium in tota Diocesi. Longo tempore functus suo ministerio, effectus est furdus: hinc Abbas illi pro confessionibus religiosorum substituit alium, facta expressa inhibitione, ne ullus alius sese ingereret huic functioni. Post trimestre Landericus a surditate restitutus audivit confessiones quorundam sæcularium, qui prius erant sub sua directione, ac etiam duarum Monialium ejusdem ordinis, quæ erant sub jurisdictione Abbatis sui.

R. Valide absolvit sæculares; sed absolutiones Monialibus collatæ sunt invalidæ, si istæ a Superiore suo non habuerunt facultatem confitendi cuivis Sacerdoti approbato ab Episcopo Diocesano. *Sylvius Resol. variar. v. Confessio. 4. resp. ad dub. 2. Pontas.*

CASUS XIX. Monasterium Monialium S. Jobi est in possessione exemptionis a jurisdictione Episcopi Diocesani ex antiquo privilegio olim a Sede Apostolica concessio, cujus tamen ignorantiam prætendit Episcopus. Una harum Monialium,

lium, cui Superior dederat facultatem sibi eligendi confessarium, quem vellet, rogat vicarium Parochiæ, in qua Monasterium situm est, ut confitentem audiret. Hic quidem aliquamdiu resistit, eo quod non haberet facultatem confessiones Monialium audiendi; nihilominus se tandem persuaderi passus est, ejusque confessionem excepit.

R. Vicarius iste valide & absque peccato potuit absolvere Monialem, quamvis potestas audiendi confessiones Monialium in ipsius approbatione expresse non continetur. *Pontas.*

CASUS XX. Rutilius Religiosus apprime doctus, qui per plures annos in suo Monasterio Theologiam docuerat, a suo Superiore Regulari approbatus est ad audiendas confessiones Religiosorum conventus, ac etiam sæcularium.

R. Si non habet approbationem ab Episcopo, qualitates, quibus exornatus esse dicitur Rutilius, non conferunt ipsi potestatem audiendi confessiones sæcularium, et si eas excipere permissum ipsi sit a Superiore Regulari, quod a longe non sufficit. *Pontas.*

CASUS XXI. Nicasius Diocesanus Parisiensis consulto pergat Meldas ex intentione ibi confitendi cuidam Religioso illius urbis, approbato ab Episcopo Meldensi pro sua Diocesi.

R. Pontasius censet, absolutionem Nicasio collatam esse nullam: quia, ut ille ait, confessarius Meldensis nullam habet jurisdictionem in Diocesanum Parisiensem. Nihilominus hæc absolutio non videtur esse invalida, nisi in casu, quo Nicasius in fraudem iret Meldas ad deponendam confessionem. Si autem agat bona fide & juxta mentem Ecclesiæ, absolutio cum omnibus requisitis conditionibus recepta foret valida.

NOTA. Pontasius per quinquaginta annos Poenitentiarius Parisiensis melius sciverit intentionem sui Episcopi pro tempore existentis, jurisdictionem in suos non tribuendi vicino Episcopo. In Germania tamen hæc absolutio certo foret valida, ubi juxta receptum usum confessarius omnes ex quacumque Diocesi aut Parochia accedentes ad se, cæteroquin dispositos, absolvit, dummodo ipse pro loco, in quo audit confessiones, approbatus sit a suo Ordinario; nisi fors in fraudem quis pro obtinenda absolutione a casu in sua Diocesi reservato adeat confessarium alterius Diocesis, ubi non est reservatus.

CASUS XXII. Religiosus ab Episcopo Diocesano approbatus ad audiendas confessiones sæcularium estne per hoc etiam approbatus ad confessiones Monialium sui Ordinis?

3. Non potest audire confessiones Monialium, nisi habeat specialem permissionem ab Episcopo, quando sunt sub ejus jurisdictione, aut a Superiore regulari, si sunt exemptæ. Idem dicendum etiam de illis, qui tantum approbati sunt pro uno Monasterio; non enim possunt audire confessiones in alio monasterio etiam ejusdem Ordinis. *Pontas.*

CASUS XXIII. Habetne solus Episcopus supremum jus approbandi confessarios in sua Dicecesi? Et quando hoc jus ipsi vocatur in controversiam a Capitulo prætendente idem jus, estne provisio adjudicanda Episcopo?

3. In Concilio Tridentino decisum est, confessarios debere esse approbatos a suis Ordinariis. Et in hoc, quod est de jure communi, inferior nunquam præscribit contra suum Superiorem; & juxta dicta in materia de reformatione ac correctione morum appellatio est simpliciter devolutiva. His suppositis dicendum, quod privilegium, quod sibi arrogat Capitulum, in certo quodam districtu approbandi confessarios, cui Episcopus constanter sese opponit, non adimat Episcopo provisionem, quæ ipsi de Jure debetur. Pro obtinenda approbatione adeundus est Episcopus, non Capitulum; imo, si Episcopus quoad hoc Capitulo se opponat, probabile est, omnes confessiones depositas iis, qui a Capitulo fuerunt approbati post protestationem Episcopi manutinentis jura sua, esse nullas & invalidas, ac consequenter repetendas. *Fromageau.*

Vide *Absolutio*, Caf. 38. *Casus reservati*. *Confessarius*. *Confessio*. Caf. 6. 7. 9. 17. & 34. *Jubilæum*.

ARBITER.

1. Arbitrator is dicitur, qui eorum controversias dirimendas suscipit, a quibus per compromissum in debita forma ad id potestatem accepit; isque duplex distingui potest: alius dicitur *Arbitrator* seu *Arbitrator compromissarius*, qui litem *ex aequo & bono*, non ex rigore juris aut servata forma judiciali componendam suscipit: hinc proprie loquendo est *amicabilis compositor*, nullamque jurisdictionem habet, nisi forte ex compromisso partium consentientium, ut aliquid de rigore juris relaxet, quo in casu veri Arbitri officio fungitur. Alius vocatur *Arbitrator juris*, de quo hic sermo. Hic eligitur, ut procedat secundum jus & servato juris ordine, eumque a partium studio absolute alienum, & æqui jurisque oportet esse studiosissimum. Et hinc dicitur *Arbitrator Judex ex dis-*

ceptan-

ceptantium compromissione delectus ad controversiam dirimendum.

2. Unus aut plures in eadem causa possunt esse Arbitri; & quandoque ipse Judex remittit partes litigantes ad Arbitros, quos etiam ex officio nominat, si partes desuper non conveniant.

3. In iis, quæ Statum, aut bonum publicum spectant, uti quando agitur de seditione, conspiratione aut crimine, non potest fieri compromissum, licet id fieri possit de modo civili, quod exinde emergit.

4. Minorenes, civiliter mortui, a lege interdicti aut tales reputati, ut sunt excommunicati denunciati, iudices in causa a se cognita, infames ex sua professione aut tales judicialiter declarati, item sæminæ exceptis iis, de quibus postea, compromittere non possunt.

5. Cum Arbitris certum ex compromisso præfigitur temporis spatium ad proferendum Laudum, eo elapso desinit eorum potestas. Si ex compromisso tempus non præfigitur, & quidam ex compromittentibus per actum publicum protestationis Arbitriam declaret nullum, sententia Arbitrorum redditur nulla.

6. Suscepto semel in causa quadam Arbitri officio absque causa legitima quis se abdicare non potest, neque compromisso renuntiare compromissor, quin latam in id pœnam incurrat, exceptis tamen quibusdam casibus; ut si Laudum non fuit prolatum in præsentia omnium Arbitrorum; aut quando non de singulis punctis controversis sententia fuit lata, etsi fieri potuisset; aut denique quando sententia fuit prolata elapso jam per compromissum tempore. Eandem pœnam incurrunct etiam appellantes contra prolatum Laudum.

7. Appellationes a sententiis Arbitrorum in Gallia deferuntur ad Parlamenta, & intra fines jurisdictionis Parlamenti Parisiensis ad supremam curiam.

8. Arbitralis sententia in eo regno ex Edicto Mensis Martii 1673. apud Notarium deponi debet, ut iste hujus exemplar partibus, quarum interest, consignare possit; & tunc ea sententia jus hypothecæ confert; at executioni mandari non potest, nisi a Judice, ad cujus tribunal lis fuit agitata, aut, si res ad forum contentiosum non pervenit, a Judice domicilii partium fuerit confirmata; sicque suum semper sortitur effectum, non obstante quacunque appellatione. Arbitri a Judice nominati non nisi ex virtute commissionis suæ procedunt, estque eadem coram istis, ac aliis agendi

agendi ratio, exceptis illis Arbitriis, quæ ad commercium pertinent. Qua de re consuli possunt constitutiones Edicti de anno 1673.

CASUS I. Alexius & Jordanus de dominio aut possessione hæreditatis litigantes ex compromisso Gualterium diffidii sui Arbitrum elegerunt.

ꝑ. Gualterius non tenetur in conscientia servare omnem rigorem legis in dijudicanda causa, in qua nominatus est Arbitr; sed poterit uti quodam temperamento, attamen iusto, & sic habita ratione æquitatis suam proferre sententiam. Pontas.

CASUS II. Briandus & Antonius compromiserunt in duos Arbitros litigii sui, quod & per eos dijudicatum est: vi compromissi autem ille, qui resileret ab Arbitrorum sententia, damnabatur ad solvendam alteri summam centum duplionum. Potestne Briandus tuta conscientia ab Arbitrorum desistere sententia, si velit Antonio centum dupliones persolvere?

ꝑ. Potest: in hoc enim sententia arbitralis differt a judiciali, quod ille, qui læsum se putat, possit ab ea desistere, dummodo parti adversæ solvat multam pecuniariam utrinque conventam. S. Antonin. part. 3. tit. 9. c. 6. Pontas.

CASUS III. Chrysovilus electus fuit in Arbitrum inter Paulum & Barnabam, qui & per compromissum condixerunt in multam 250. Florenorum alteri solvendam ab eo, qui nollet acquiescere sententiæ, & quidem antequam possit appellare. Paulus vi hujus conventionis statim in manus Arbitri deposuit 250. Florenos; Barnabas vero, cui numerata deerat pecunia, arbitro consignavit syngrapham cambialem ejusdem pretii solvendi, quamprimum ea exhibita fuerit; syngrapha hæc continebat, Barnabam debere Paulo 250. Florenos ratione mercium emptarum, simulque ille declarat, se consentire, ut syngrapha hæc tradatur Paulo in casu, quo appellaret a sententia. Chrysovilus fert sententiam condemnatoriam Barnabæ, qui cum ab ea appellasset, Chrysovilus Paulo tradit syngrapham.

ꝑ. Pessime egit Chrysovilus; nec enim debuit nec potuit exequi sententiam a se latam. Barnabas insuper justam appellandi causam habere potuit, & denique Chrysovilus imprudenter se exposuit periculo, ne a Judice appellationis adstringatur ad declarandam veritatem quoad syngrapham Barnabæ. Pontas.

CASUS IV. Eustatius & Narcissus litem quinque jam annis agitatam tandem componere statuerunt per tres arbitros ex compromisso coram Notario electos. Unus horum iudicavit in favorem Eustatii, reliqui duo tulerunt sententiam pro Narcisso, frustra obnitente altero.

ꝑ. Si isti duo tulerunt sententiam in præsentia alterius, valet eorum sententia; si autem alter fuisset absens: non valeret, dummodo tamen ipsius absentia non fuerit voluntaria. Observandum tamen 1. si in compromisso fuisset conventum, sententiam non fore legitimam, nisi omnes arbitri in idem consentiant, sententia duorum non legitime decideret rem. 2. Si solum duo essent arbitri, sententia unius foret nulla, etsi alter ex malitia sese subduxisset. Pontas.

CASUS V. Petrus, Joannes, Jacobus & Paulus per compromissum nominati sunt arbitri inter Titium & Mævium: cum autem Paulus in gravem morbum incidisset, de consensu & ad mentem illius tres reliqui tulerunt sententiam. Titius noluit acquiescere huic sententiæ, nec etiam solvere conventionalem multam 150. florenorum, vi compromissi ab ea solvendam, qui non acquiesceret sententiæ; idque ex hac ratione, quod Paulus non iudicaverit conjunctim cum tribus reliquis.

ꝑ. Non tenetur Titius in hoc casu stare sententia; & hinc potest etiam recusare solutionem multæ: ut enim sententia sit valida, requiritur, ut arbitri omnes iudicent simul. Pontas.

CASUS VI. Fiacrius & Julianus cives a Joanne & Paulo nominati sunt in arbitros diffidii circa rationes Societatis exorti. Paulus una cum documentis falsis falsos etiam duos testes producit. Arbitri, antequam tulissent sententiam circa commissam sibi causam, convicerunt Paulum, ac ambos ipsius testes de crimine falsi, & ut tales ad promeritam pœnam condemnarunt.

ꝑ. Arbitri in hoc casu exceperunt limites potestatis suæ. Pontas.

CASUS VII. Georgius & Andreas cum de pluribus factæ inter se societatis capitibus dissiderent, vellentque parcere sumptibus litis, ex compromisso Jodocum sibi communem amicum Arbitrum elegerunt, cum potestate ferendi intra quadraginta dies sententiam. Jodocus non potuit proferre laudum nisi duobus aut tribus diebus post lapsum termini conventionalis. Georgius se submisit sententiæ, sed Andreas læsum se arbitratus recusat subjectionem, sententiam nullam esse prætendens.

ꝑ. Jus

3. Jus est ex parte Andreæ, saltem nisi ex compromisso Jodocus potestatem habuisset prorogandi tempus præfixum. *Pontas.*

CASUS VIII. Stanislaus a Marco & Antonio circa rationem quamdam dissidentibus & ad litem jam paratis Arbitrator electus præfixo per compromissum tempore dixit sententiam. Cum autem post quadriduum a lapsu termini adverteret, errorem se commisisse in proferendo Laudo, reformatur priorem sententiam.

3. Cum potestas ipsius jam desierit, Stanislaus non potuit retractare, reformare aut mutare sententiam suam, nisi ea solummodo fuisset interlocutoria. Solum ipsi superest monere compromittentes de injustitia sententiæ suæ, ut, qui læsum se arbitratur, arripiat remedium appellationis, si expedire judicet, & alter satisfacere recuset. *Pontas.*

CASUS IX. Cosmas & Damianus a triennio jam litigantes tandem ex compromisso in Arbitrum elegerunt Religiosum quemdam communem utrique amicam.

3. Religiosus iste non potest privata autoritate in se suscipere munus Arbitri. *Pontas.*

CASUS X. Palladius & Juvenalis lubenti animo litis inter Antonium & Joannem motæ Arbitrium susceperunt, remque jam simul discutere cæperant. Cum autem adverteret Juvenalis, se debere pronuntiare contra Joannem amicam suam intimam, dimittere statuit officium Arbitri: eapropter Antonius intentat litem Juvenali coram iudice, ut compellatur ad ferendam sententiam conjunctim cum Palladio.

3. Regulariter loquendo actio Antonii contra Juvenalem optime fundatur, saltem nisi huic suppeterent legitimæ rationes abdicandi se suscepto prius Arbitri officio; sola autem amplior in Joannem affectio non servit pro excusatione legitima. Ut quis possit deponere officium Arbitri, requiritur 1. Consensus partium. 2. Superveniens causa legitima desistendi v. g. inimicitia Arbitrum inter & partes aut solum partem unam, adversa valetudo, incrementum aut decrementum rei propriæ, iter, officium publicum, & denique mors unius ex Arbitris. *Pontas.*

CASUS XI. Achillus & Maxentius litem suam de summa centum florenorum Austrebertæ Causidici cujusdam viduæ peritissimæ arbitrio submiserunt.

3. Fœmina nullo modo potest in se suscipere munus Arbitræ, nisi sit Principissa, aut alterius dignitatis primariæ.

An-

Anno 1602. nulla fuit declarata sententia Arbitræ, uxoris Mareschalli Gallix, etsi fuerit iustissima. *Pontas.*

Vide *Judex.*

ARCHIDIACONUS.

1. Archidiaconus ex primæva sua institutione fuit Superior, Director aut primus Diaconorum, ac præterea inspectionis & autoritatis prærogativa in subdiaconos, aliosque inferiores Clericos potiebatur. Nomen Archidiaconi ante œcumenicum Concilium Nicænum erat prorsus incognitum, & qui antea Archidiaconi munere fungebantur, dicti sunt vicarii Episcopi, a quo primum locum obtinebant. Unde a Ferrerio Archidiaconus definitur: *Perpetuus & a jure datus Episcopi vicarius, ut ejus jurisdictionem in Clerum universum exerceat, sive ruri sive in urbe.* Archidiaconus vocatur primus Diaconorum; quia, ut ait hic Author, non tenetur esse Presbyter, sed sufficit ut sit Diaconus. Ab Innocentio III. dicitur oculus Episcopi.

2. Archidiaconus habet jus visitandi Dicecesin semel quolibet anno, si non ipse visitet Episcopus, simulque delinquentes emendandi Clericos; qua in re contentiosam quamdam & ordinariam videtur exercere jurisdictionem. Insuper durante visitationis suæ tempore cujusque Parœciæ statum; ac parochianorum contra Parochum querelas in acta potest referre, eorum intra mensem finita visitatione Episcopo rationem reddere, cujus dein erit necessaria disponere; prout & Episcopus ac Vicarius generalis quoad ea jus præventionis obtinent. Archidiaconus in præsens jurisdictionem solum exercet in culpas leviores, quæ tempore visitationis occurrunt.

3. Vi Edictorum Archidiaconus in visitatione potest exigere rationem de redditibus in fabricam cujuslibet Ecclesiæ Parochialis, & necessaria ordinare pro recuperandis & utiliter collocandis redditibus fabricæ.

4. Archidiaconis simul Canonici debentur proventus præbendæ suæ, dum absunt ratione visitationis Ecclesiarum, aut pro gerendis Cleri negotiis. Ut suo accurate fungentur munere, in quibusdam provinciis concessum ipsis est jus percipiendi redditus vacantiam Ecclesiarum parochialium (droit de déport); sed non eadem est eos percipiendi ubique ratio.

5. Archi-

5. Archidiaconis non licet exigere aut recipere mercedem a Parochis pro presentatione, inthronizatione aut installatione; neque duplicem procurationem pro visitatione, unam a Parocho, & alteram a fabrica.

6. Archidiaconum oportet esse Doctorem aut saltem Licentiatum Theologiae vel juris Canonici.

CASUS I. Eupolemus Archidiaconus Pictaviensis in visitatione reperit oppositionem 1. ex parte Religiosorum in conventibus sitis intra fines jurisdictionis suae. 2. Ab aliis Religiosis privatis Beneficio curato provisus. 3. A Canonicis Ecclesiae collegiatæ sui Archidiaconatus, qui exemptionem a visitatione prætendentes aditum ipsi denegarunt suam ad Ecclesiam.

Ad 1. Regulariter loquendo conventus Religiosorum sunt exempti a visitatione Archidiaconorum, excepto casu, quo horum jus fundaretur in consuetudine legitime præscripta; & hinc Religiosi non absque fundamento sese opponunt.

Ad 2. Religiosi privati provisus de beneficiis curam animarum annexam habentibus non possunt se opponere visitationi Archidiaconorum in suis Ecclesiis, nisi ex sitæ sint intra ipsum monasterium, in quo casu solus Episcopus Diocesanus jus habet personaliter ea visitandi. Ad 3. Regulariter loquendo justa est oppositio Canonicorum Ecclesiae collegiatæ; Archidiaconi enim non habent jus visitandi Ecclesias collegiatas extra casum possessionis fundatæ in consuetudine legitima. Pontas.

CASUS II. Florus Archidiaconus Ecclesiae cathedralis in visitatione advertit in Parochia rurali occasione contracti matrimonii magnum subortum fuisse scandalum. Sumpta cognitione causæ exercuit quosdam actus judiciales. Suntne hi actus Canonici, ac juri conformes?

R. Sunt injusti ac irriti; quia ut Archidiaconus non potest cognoscere in causa matrimoniali absque usurpatione iurium vicarii generalis. Omnis causa matrimonialis est summi momenti tam in consideratione generali quam intuitu privatorum: Archidiaconus autem non habet jurisdictionem nisi in transitu & cursu visitationis ac in modicis causis. Pontas.

CASUS III. Agobardus Archidiaconus cathedralis, cum anno 1700. subjectas sibi Parochias visitaret, a qualibet pro procuratione accepit 30. crucigeros; eandem summam exegit etiam per subsequentes quinque annos ad exemplum præ-

prædecessorum suorum, licet semel tantum, præfato nimis anno visitationem instituerit.

R. Si non habuit justam causam excusantem a visitatione quotannis obeunda, tenetur restituere, quod accepit, Parochis vel Ecclesiis. Observandum tamen, dari quasdam Dioceses, in quibus Ecclesiae sunt censuales Episcopo, quo in casu Episcopus præter procurationes potest exigere censum ab Ecclesiis debitum; & hoc jus vocatur *jus Cathedraticum*: novas autem exactiones Ecclesiis imponere non licet Episcopo. Sic etiam fieri potest, ut Ecclesiae parochiales alicujus Diocesis ab antiquo Archidiacono censum præstare debeant, quem proin ille poterit exigere independenter ab eo, quod jure visitationis ipsi debetur. Pontas.

CASUS IV. Theodulus Archidiaconus Ecclesiae Cathedralis Lugoniensis Parochias Diocesanas visitans præter jus procurationis ordinarium Archidiaconis debitum exigit insuper prandium ac cenam a Parochis.

R. Injusta est hæc exactio. Pontas.

CASUS V. Demophilus Archidiaconus primarius Ecclesiae Osnabrugensis in actuali visitatione die dominica mane veniens ad Ecclesiam quamdam parochialem comperit ab Ædituis, Parochum cum quodam amicorum pridie cenasse in caupona, non obstantem statuto Synodali, quo edere ac bibere in caupona omnibus Presbyteris prohibetur sub peccato mortali Episcopo reservato. Parochus id fatetur, ac humiliter absolvi petit ab Archidiacono, ut possit missam parochialem celebrare; promittit etiam, se in crastinum aditum ipsum Episcopum aut Pœnitentiarium pro ulteriori absolutione. Proponit insuper, parochianos missa eo die defraudatum iri, seque omnibus scandalo fore, si missam non sit celebraturus, id quod in grave boni spiritualis parochianorum dispendium cederet.

R. Archidiaconus, si non sit approbatus ad audiendas confessiones, non potest valide absolvere Parochum, maxime cum & rationes ipsius non sint sufficientes: parochiani enim non omitterent missam ex sua culpa, & quod attinet scandalum, id Parochus sibimet ipsi imputare debet. Nihilominus S. Beuve tom. 2. Caf. 79. existimat, Parochum posse permitti, ut agat juxta dictamen suæ conscientiae, si Archidiacono videatur plurimum expedire pro bono spirituali parochianorum, ne infametur Parochus, ac culpam illam solum ex infirmitate condonabili commissam esse. Pontas.

NOTA. In casu necessitatis sicut cessat reservatio Papalis, ita etiam Episcopalis, saltem pro foro interno, ubi gravitas delicti non est notoria.

CASUS VI. Paulus Archidiaconus, & Canonicus Augustodunensis Capitulo litem movet, eo quod nollet eum ut præsentem reputare in choro eo tempore, quo ratione visitationis abesse oportet.

R. Paulus absque iniustitia potest persequi jus suum, eique non solum fructus præbendæ majores, sed & distributiones tam quotidianæ quam manuales debentur. *Pontas.*

CASUS VII. Archidiaconus, qui nullam habet propriam functionem, cujusque Beneficium Personatus potius quam Archidiaconatus dicendum est, teneturne residere? an divino officio assistere tenetur? Et si teneatur, per quotam anni partem id fieri debet? an per novem menses, ut sit a reliquis Canonicis?

R. Non videtur esse obligatus ad ullam residentiam, neque ad assistentiam in choro Ecclesiæ, cujus est Archidiaconus; nisi ex fundatione Beneficii aut ex alia quadam peculiari ratione ad id teneatur. *Fromageau.*

CASUS VIII. Archidiaconus teneturne residere in propria Ecclesia? an non peractis suis visitationibus, redditaque desuper Episcopo ratione, quod reliquum est, anni spatium apud parentes jam ætate graves & valetudinarios transigere, sicque ipsis solatium ac opem afferre poterit; licet interea utilem Diœcesi suæ possit præstare operam?

R. In rigore loquendo Archidiaconus peractis visitationibus redditaque Episcopo ratione apud parentes commorari, ipsisque assistere poterit; & si non promisit, dum hanc dignitatem obtinuit, se in Diœcesi mansurum, suamque Episcopo operam impensurum, residentia lege non tenetur, quidquid demum residens præstare possit. Verum perbene ageret, si resideret & quidpiam ad sublevandos Episcopi labores conferret: Episcopus tamen non peccat consentiendo in absentiam ipsius. *Fromageau.*

CASUS IX. Clericus quidam potestne petere Archidiaconatum ad instantiam & sollicitationem patris sui?

R. Si dignitas hæc annexam habeat curam animarum, tuta conscientia non potest petere Archidiaconatum ex hac sola ratione, ut voluntati patris morem gerat. *Fromageau.*

Vide *Approbatio. Cas. 14.*

ARCHI-

ARCHIPRESBYTER.

Nomen Archipresbyteri titulus est dignitatis Ecclesiasticæ, quo olim in Episcopali Ecclesia primus inter Presbyteros insigniebatur. Ejus officium in eo positum erat, ut Sacerdotum & Clericorum moribus invigilaret, Missam absente Episcopo celebraret, viduarum, orphanorum, & egentium peregrinorum curam gereret, ut Archidiaconus. His quoque temporibus in nonnullis Cathedralibus Ecclesiis dignitas hæc post Episcopalem primas tenet. Archipresbyteri deinde titulus primitivis Diœcesis Parochis aut Parochorum Decanis tributus est: unde alii Archipresbyteri civitatis, & alii rurales dicuntur. Et ad hos Episcoporum mandata mittuntur, ut ea dein ad Ecclesias Archipresbyteratus sui dirigant.

CASUS I. Decanus Collegiatae Ecclesiæ est simul in quodam districtu cujusdam Diœcesis Archipresbyter, & Parochus primitivus (Curé primitif) cujusdam Parochiæ erectæ in vicariam perpetuam; ac qua talis vi transactionis habet jus ibi functiones parochiales obeundi in quatuor primariis anni festivitibus & in festo summi Patrocinii. Utraque hac dignitate insignitus & Archipresbyteri & Parochi primitivi potestne concionem habere, confessiones excipere, absolvere a casibus reservatis, & benedicere paramenta intra districtus sui terminos absque permissione Episcopi? Et num ejusmodi jura sunt annexa huic dignitati?

R. Ex Titulo Parochi primitivi nullum habet jus administrandi sacramenta, & peragendi functiones in casu recensitas. Præter functiones parochiales memoratis quinque festis obeundas omnino nihil legitime prætere potest absque permissione Episcopi. *Fromageau.*

NOTA. Sub termino Parochi primitivi intelligitur principalis Rector matricis Parochiæ, ad quam primitus pertinebant plures filiales Ecclesiæ; antiquitus a Rectore principali provisæ per Vicarios amovibiles, quos Concilium Lat. 1215. jussit esse perpetuos, quamvis dependentes a directione Parochi primitivi.

CASUS II. Archipresbyter pro expensis in visitatione sese indemnem redditurus, a Parochis sui Plebanatus titulo indemnitas ultra taxam juste fixam quidpiam exigit. Potestne retinere sic obta?

R. Non potest; tum quia hos sumptus ex propriis facere tenetur, cum onus hoc de se sit annexum Archipresbyteratui;

G 2

ratui; tum quia taxa determinata supponitur esse iusta. Et hinc plus exigendo iniuste egit.

CASUS III. Quidam Parochorum in compensationem eorum, quæ visitanti Archipresbytero ultra taxam ministraverat, contributionem exigit a parochianis suis. Licitene?

R. Non. Sic Barbosa de Offic. & potest. Episc. alleg. 73. referens Decretum S. C. Si esset consuetudo, ut communitates procurarent Episcopum, servanda est, quamdiu voluerint; ipsæ tamen cogendæ non sunt, si recuset.

CASUS IV. Parochus Archipresbyterum coram pluribus nimii in visitatione rigoris arguit, animique male affecti erga se, id quod satis monstrasset in suis pro regimine Parochiæ decretis; licet Archipresbyter nihil statuerit, nisi quod ratio officii & bonum Parochiæ exigere viderentur. Quæritur, num Parochus peccaverit graviter, & revocare teneatur.

R. Visitatorem nimii rigoris arguendo non peccavit; quia id ipsi potius vergit in laudem quam vituperium. Dum autem male erga se affectum asserit, peccat graviter; quia sic ipsi iniustitiam imputat ac odium, ex quo edita reformationis decreta fluxissent. Et quoad hoc tenetur ad revocationem.

NOTA. Præsumendum, Archipresbyteros, quibus ejusmodi murrurationes nil nocent, contentos fore revocatione indirecta.

ARMA.

Vide Clericus Cas. 7.

ASPECTUS.

Agitur hic de bono vel malo usu oculorum, qui sunt quasi fenestræ, per quas peccatum & mors plerumque intrant in animam illius, qui parum curat eorum custodiam, plenamque iis, quocumque libuerit, evagandi concedit licentiam. Unde Jeremias: *ascendit mors per fenestras nostras.* Hinc discutiendum, quam periculosa sit liberior oculorum evagatio, & quantum mali post se trahat vel unicus pravus intuitus.

CASUS I. Sosthenes sæpe cum complacentia conicit oculos in Christinam, unde inordinati motus affurgunt. Peccatne in hoc, etsi ulterius non progrediatur?

R. Cer-

R. Certum est, eum peccare graviter, non solum quia consentit in complacentiam, quam fovere non licet, sed etiam quia manifesto se exponit periculo prolabendi in desiderium peccati. Unde Matth. 5. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proice abs te: expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Et S. Augustinus: *Impudicus oculus impudici cordis est nuncius.* Lapsus Davidis luculentissimo exemplo esto, quanti periculi res sit nimium indulgere oculis: hunc enim oculus in desiderium, & desiderium conjecit in adulterium. *Pontas.*

CASUS II. Algasia virgo octodecim aut viginti annorum quotidie curiosius contemplatur picturas & statuas turpiter nudas; consensum tamen non præstat impuris cogitationibus, ac motibus pravis hac occasione subin excitatis. Peccatne?

R. Nil tam efficaciter imaginationem movet, passiones excitat, ac cor depravat, ac imagines objecta impudica exhibentes. *Dæmon nudæ figuræ assidet*, ait S. Chryf. in Psal. 113. *& nunc quidem statuæ sunt imagines fornicationis, nunc infani in masculos amoris.* S. Carolus Borromæus in Concilio provinciali prohibet, ne in festis ac solemnitatibus, ubi consuetudo viget ornandi Ecclesias, adhibeantur tabulæ & tapetes profani, in quibus aliquid appareret, quod contrarias honestati cogitationes posset excitare, aut paganissimi fabulas redoleret. Unde facile concluditur, Algasiam peccare non solum motibus inordinatis per ejusmodi Aspectus excitatis, sed etiam ob evidens periculum, cui se exponit, adhuc gravius peccandi. *Pontas.*

NOTA. Distinguendum inter fines ejusmodi Aspectuum: si enim sunt primario ac unice causa necessitatis, vel obligatorie utilitatis v. g. in medico, chirurgo, balneatore, artifice &c. Soli motus absque omni periculo consensus in delectationem non nocent. Si autem fiant ex motivo delectationis, quæ reperitur in commotione spirituum genitalium, vel affectionum oblcenarum, a peccato gravi excusari non possunt.

CASUS III. Possuntne conjuges citra peccatum mortale sese mutuo turpiter nudos inspicere, voluptatis soliusve curiositatis animo?

R. Aspectus hujusmodi extra matrimonii sanctitatem versantur, proindeque sine gravi culpa saltem veniali fieri nequeunt. Hinc ait S. Augustinus Lib. de bono conjugali: *Quidquid inter se conjugati immodestum, inverecundum, sordidumve*

G 3

dumve gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. Talia igitur carnalis voluptatis incitamenta a prudente quovis Confessario sunt omnino prohibenda. *Pontas.*

NOTA. Si fierent ante actualem licitum usum conjugii ad vivacius excitandam naturam, ut modo meliori obtineatur finis conjugii, id fors liceret.

Vide *Debitum conjugale. Matrimonium.*

ASSECURATIO.

1. Affecuratio est contractus maritimus, vi cujus quis indemnitate promittit mercatori partem habenti in mercibus navi commissis, qui reciproce promittit solutionem ratiocensus pro centum.

2. Cuilibet licet affecurare aut sibi Affecurationem procurare. Conventio hæc debet scripto consignari, in eoque omnes circumstantiæ & conditiones exprimi. Si hæc syngrapha tempus periculi non determinat, id currere incipit & definit tempore per contractus solemnnes publica autoritate firmatos designato.

3. Indemnitas potest præstari de parte navis, aut integra navi, vacua vel onusta, & utensilibus & mercibus conjunctim vel separatim. Potest quis sibi affecurare libertatem quoad personam suam; & in hoc casu syngrapha debet exprimere nomen, cognomen, ætatem, conditionem personæ &c. De vita autem personarum, & de contractibus solemnibus autoritate publica firmatis nemo sibi potest Affecurationem procurare.

4. Affecuratis semper est periculum decimæ partis bonorum navi commissorum, nisi in instrumento desuper erecto exprimat, se voluisse omnia sibi affecurari. Omnis jactura & damnum in mercibus ferendum est Affecuratoribus, nisi damnum vel jactura proveniat ex culpa præfectorum navis aut nautarum, aut ex ipso mercium vitio.

5. Affecuratio demum potest fieri ad determinatum tempus; sed si navigatio est designata, periculum toto navigationis tempore est penes Affecuratotem.

CASUS. Licetne affecurare naves mercibus onustas, exigendo inde lucrum nimis magnum?

R. Non licet. Verum ad mercatores pertinet decidere, num lucrum sit excessivum. *De Lamet.*

ASSOCIATIO.

CASUS. Potestne monasterium Monialium in societatem recipere puellam sæcularem, quæ, quin velit esse Monialis, promittit servare tria vota & regulam, quantum per valedudinem fatis tenuem id licuerit?

R. Ejusmodi Associatio non potest permitti. *Fromageau.*

NOTA. Vide *Ferraris* in Bibliotheca V. Monialis §. de conviticibus. In casu tamen particulari petenda esset concessio a S. Cong. Episcop. & Reg.

ASTROLOGIA JUDICIARIA.

1. Astrologia naturalis nil mali continet; Judiciaria autem omnino est damnanda. Naturalis Astrologia definitur: *astrorum consideratio, indeque sumpta prædictio eventuum celestium elementarium.* Ope hujus scientiæ præsagiuntur eclipses, pluvie, tempestates, effectus ac consecutiones quorundam morborum, alique similes eventus. A modernis tamen astronomis etiam istæ prædictiones tamquam stupida hominum imperitorum somnia exploduntur, solis eclipsibus exceptis.

2. Astrologia judiciaria definitur: *astrorum consideratio, indeque sumpta prædictio futurorum contingentium a causa libera dependentium.* Hoc falso nixi fundamento genethliaci, iique omnes, qui mendaci illa dementantur scientiæ speciei, contendunt, omnia, ne humanis quidem actionibus exceptis, ex immutabili quadam evenire siderum dispositione, id quod *fatum* appellant. Hoc principio liberum evertitur arbitrium, divinæque providentiæ grandis irrogatur injuria. Perniciosam hanc scientiam unanimi semper consensu damnant & Ecclesia, & Patres Ecclesiæ.

CASUS I. Legerius fat amplam Astrologiæ judiciariæ notitiam comparasse sibi videbatur, eamque longa experientia probatam. Ex ea multa prædicit, quæ tantum a voluntate humana dependere videntur. Has prædictiones putat esse certas ob plures eventus, quos iis conformes reperit.

R. Peccat in hoc mortaliter. *S. Thomas I. p. q. 115. art. 4.*

CASUS. II. Purcanus haud vulgarem astrorum notitiam jactans certum esse asserit, infantem certa die, certa hora sub planeta Venere natum foeminis admodum fore addictum.

ꝛ. Non potest excusari a peccato mortali, quamprimum excedit limites simplicis conjecturæ. Deus solus novit eventus ejusmodi. *S. Thomas 2. 2. q. 95. art. 1. C.*

NOTA. EX inspectione syderum ne quidem conjecturaliter quidpiam potest prædici quoad inclinationes hominum.

ATTENTIO.

Attentio generaliter loquendo est *voluntaria animi applicatio ad id, quod agitur*. Quadruplex communiter distinguitur Attentio, scilicet actualis, virtualis, habitualis & interpretativa. *Actualis* est præsens animi applicatio ad opus, quod agitur. *Virtualis* est animi ad opus applicatio remanens in virtute attentionis actualis præteritæ, & in inchoatione operis habitæ, interea autem nec revocatæ nec voluntarie interruptæ. *Habitualis* est dispositio ad habendam Attentionem orta ex frequentatione actuum Attentionis actualis, ita ut, si actu de ea cogitatum fuisset, necessaria Attentio certe omissa non fuisset. *Interpretativa* denique est applicatio animi ad opus non in se, sed in alio tanquam continente, vel causa vel effectu.

CASUS I. Claudius Beneficiatus recitans Breviarium tantum habet simplicem Attentionem ad exactam pronuntiationem verborum absque ulla applicatione ad sensum.

ꝛ. Sola Attentio ad verba non eximit Claudium a peccato juxta D. Thomam, qui triplicem distinguit Attentionem: prima est, qua attenditur ad verba, ut distincte proferantur, & nec unicum omittatur: secunda est, qua attenditur ad verba simul & ad sensum verborum: tertia denique est, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum, & ad id, quod petitur a Deo. Prima Attentio non sufficit; hinc ad jungenda saltem secunda: tertia vero est perfectissima, ut ait idem S. Doctor in 4. dist. 15. q. 4. a 2. quæstionum. 5. C. Notandum tamen, attentionem ad sensum verborum multis junioribus Clericis ac Religiosis haud esse possibilem, & hinc sufficere attentionem generalem ad Deum. *Pontas.*

CASUS II. Alexius Beneficiatus inchoans recitationem Breviarii format quidem intentionem actualem laudandi Deum, ac per preces istas pro necessariis gratis ac beneficiis implorandi; sed in decursu orationis mens ejus distractionibus abripitur per notabile tempus, ac in eo statu nec ullam ad Deum, nec ad pronuntiationem verborum attentionem habet.

ꝛ. Si

ꝛ. Si hæc distractiones interveniunt Alexio contra suam voluntatem, & sine ullo consensu, non impediunt, quo minus digne ac meritorie divinum persolvat officium; nec proin tenetur repetere, quæ sub his animi evagationibus recitavit. At si distractiones essent voluntariæ, posset peccari mortaliter juxta D. Thomam, si ex durarent per partem notabilem Officii. *Pontas.*

NOTA. Author abstrahit ab obligatione repetendi circa voluntarie distractos. Censeo ab Ecclesia etiam voluntarie distractos, etsi graviter peccent, non obligari ad repetitionem; idque ob multitudinem eorum, qui, ubi negligenter distractionibus resistunt, timent de negligentia gravi, ac proin de distractione voluntaria.

Vide *Officium Breviarii.*

AVARITIA.

Avaritia est *inordinatus amor bonorum terrenorum, & quod inde sequitur, nimia ea servandi sollicitudo*. Vitium hoc, quod inter septem capitalia numeratur, est ex genere suo mortale, & quidem semper, quando adversatur justitiæ in materia gravi; imo etiam, etsi non adversetur justitiæ, dum amor excessivus bonorum terrenorum eo adigit hominem, ut ea magis amet quam Deum & proximum. Et hinc a Christiano genuino quam remotissimum sit omne genus Avaritiæ. Juxta S. Thomam septem filias numerat Avaritiæ, quæ sunt *proditio, fraus, fallacia, perjuria, iniquitudo, violentia, & contra misericordiam obduratio*. S. Ildorus his addit *furtum, mendacium, & falsum testimonium*.

CASUS I. Gratianus sufficientibus, ut honeste ac statui suo congruenter vivat, bonis affluens plura tamen adhuc appetit, & quidem vehementi cum passione, cui ut satisfaciatur, nihil non molitur, ac varias aggreditur artes, justitiæ tamen non adversantes.

ꝛ. Si tanta Gratiano est cupiditas augendæ rei suæ, ut non vereatur violare præceptum charitatis practicæ erga Deum, Ecclesiam, Rempublicam, Superiores, æquales, subditos, egenos &c. dummodo possit cumulare bona sua, haud dubie peccat mortaliter: non enim est minor obligatio servandi præceptum charitatis, quam justitiæ. *Pontas.*

CASUS II. Philumenes ditissimus non fovet in præsens inordinatum desiderium cumulandi ampliores divitias, possidet tamen magno complacentiæ affectu & extraordinaria cum tenacitate summam 60000; florenorum numeratæ pecuniæ.

G 5